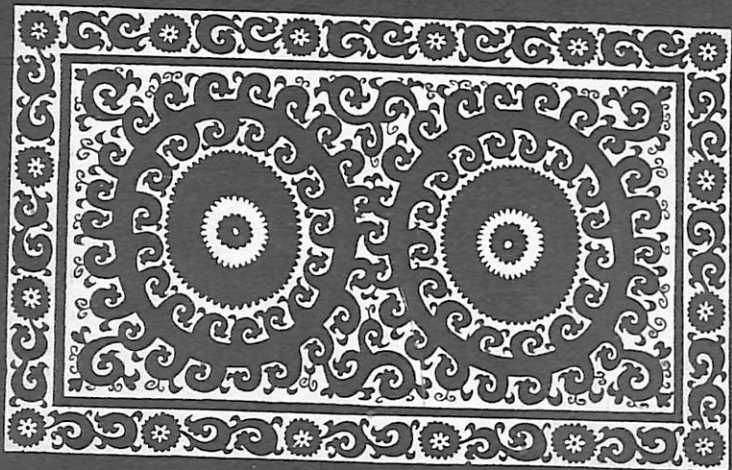
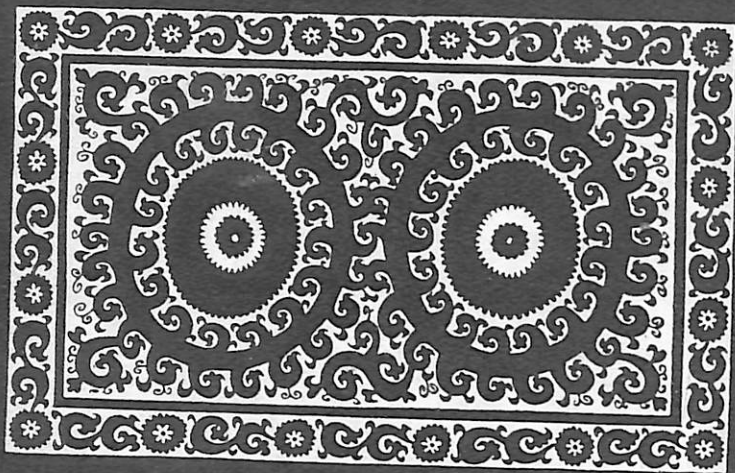

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник двадцять третій

ТАДЖИЦЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкував і переклав
Олександр Шокало

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1977

Т $\frac{70500-110}{M205(04)-77}$ 105-77

© Видавництво «Дніпро», 1977.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Таджицький фольклор своїм корінням сягає в глибоку давнину. В усі часи у ньому відбивався трудовий та соціально-історичний досвід народу, його спостереження над життям і явищами природи, його думки, мрії, сподівання.

Основними жанрами усної народної творчості епохи первісного суспільства були міфи, алегоричні сказання, легенди, обрядові пісні. У рабовласницький період завдяки розвитку трудової діяльності людини, а також під впливом боротьби проти вторгнень греків і арабів, нападів тюркських племен, монгольського нашествия жанри і особливо тематика таджицького фольклору дуже змінилися.

В ньому переважають теми героїзму, патріотизму, згуртованості й людяності. Так виникає героїчний епос — героїчні поеми (дастани) «Шахнаме» і «Гурзод».

Найвищого розквіту героїчний епос досяг у період формування таджицького народу і виникнення його державності в IX—X століттях.

В епоху феодалізму жанри й тематика таджицького фольклору ще більше урізноманітнюються. Збагачується і розширюється зміст народних історичних пісень, інтимної і соціальної лірики (лірико-романтичні сказання «Віс і Рамін», «Вамік і Азра», «Шірін і Фархад», «Тохір і Зухра»), афористичної і дидактичної поезії, казок («Бахтійорнаме», «Хатамнаме», казки «Тисячі і однієї ночі»), анекдотів і загадок. Персонажами у них виступають соціально-конкретні людські образи: знедолені трудівники, нещасні закохані, жорстокі й лицемірні правителі. Фольклор двох попередніх епох створювався на стародавніх мовах — пехлівійській, согдійській, хорезміській, бактрійській та інших, а фольклор епохи феодалізму створювався вже на дарі, яка є спільною історичною основою трьох сучасних мов — таджицької, перської і дарі-кабулі. Тому таджицький фольклор набув поширення в Середній Азії та за її межами, збагативши скарбницю усної творчості різних народів. Політичні, економічні й культурні зв'яз-

ки таджиків із сусідніми народами сприяли проникненню в його усну народну творчість образів і сюжетів з фольклору давніх іудеїв (легенда «Іосиф і Зулейха»), з арабського фольклору (легенда «Лейлі і Меджнун» та деякі казки «Тисячі і однієї ночі»), з індійського фольклору (байки «Калілі і Дімін» й окремі казки «Тисячі і однієї ночі»), з фольклору тюркських народів (епос «Гуругли» та «Алпамиш»).

Визначні творці класичної персько-таджицької літератури зверталися до усної народної творчості, запозичували її досвід, творчо використовували її засоби, образи, черпали в ній натхнення. Так суто народний жанр рубаї, який увійшов у писемну літературу ще в IX столітті, набув дальшого розвитку у творчості ряду поетів, а рубаї Хайяма, Бобо Тахіра, газелі Хафіза і Хілолі, афоризми Сааді, переходячи з вуст в уста, набувають варіантності і починають жити за законами усної народної творчості. Народні сказання «Шірін і Фархад», «Тохір і Зухра», дастан «Шахнаме» і «Гурзод» («Гуругли» — пізніший варіант), казки «Тисячі і однієї ночі», зазнавши літературної обробки, повернулися до народу.

Одним з найпоширеніших і найдавніших жанрів таджицького фольклору є прислів'я та приказка. Вони відіграють важливу роль у художньому осмисленні дійсності, відзначаються глибиною думки, лаконізмом, образністю.

Чимало таджицьких прислів'їв та приказок з'явилося в далекому минулому. В них зустрічаються образи, пов'язані з давніми домусульманськими віруваннями. Найдавніші прислів'я записані бактрійською мовою ще за часів Александра Македонського (IV століття до н. е.). Вони здебільшого філософічні й мають метафоричний характер: «Глибока річка тихо тече», «Полохливий собака гавкає голосно».

Переважає більшість таджицьких прислів'їв та приказок виникла в часи єдиної іранської культури і створювалася на спільноіранській мові — дарі. Ось прислів'я, які зустрічаються в літературі X ст.: «Пшеницю посієш — пшеницю збереш, ячмінь посієш — ячмінь збереш», «Сонця полою не закриєш». Ці прислів'я й приказки існують на таджицькій і перській мовах. Архаїчні елементи мови дарі помітніше виявляються у таджицьких прислів'ях. Дослідник іранського фольклору Х. Корогли так пише

про це: «...Нам здається, що у таджицькій мові прислів'я та приказки зберегли більшу близькість до мови дарі, особливо у лексичі, тим часом як у перській мові майже всі вони модифікувалися відповідно до нових правил сучасної мови» *. Ще однією характерною рисою таджицьких прислів'їв та приказок, яка відрізняє їх від перських, є тюркські лексичні запозичення. В основному це запозичення з узбецької мови. У таджицьких і узбецьких прислів'ях та приказках простежуються не лише мовні взаємовпливи, а й складний двосторонній процес, який призвів до зближення певної частини таджицьких і узбецьких прислів'їв та приказок не тільки за лексичним складом, але й за змістом і побудовою («Той, кого ужалити змія, і рябего мотузка боїться», «Багато слів — вантаж для ослив»). У цих прислів'ях та приказках яскраво виявляється спільність традицій, світогляду й культури обох народів. Але це стосується тільки спільного

* Персидские пословицы, поговорки и крылатые слова. Составление, перевод, введение и комментарии Х. Г. Короглы. М., 1973, с. 38. Далі цитуватимемо за цією книгою.

таджицько-узбецького фонду, загалом же прислів'я й приказки таджиків і узбеків дуже своєрідні й мають власні шляхи розвитку.

Трапляються й таджицько-арабські паралелі, це переважно переклади з арабської мови, пов'язані з релігією ісламу («Бог любить терплячих»). Але є чимало побутових прислів'їв та приказок, які цілком збігаються в обох мовах («Найкраща відповідь дурневі — мовчанка»). До речі, вони є і в перській мові. Х. Корогли висловлює думку, що такі прислів'я та приказки проникли в арабську мову в ранній період знайомства арабів з іранською культурою.

Трапляються цікаві випадки буквального збігу прислів'їв та приказок у таджицькій, перській, українській і російській мовах («Дарованому коневі в зуби не дивляться»). Або ось такі збіги в таджицькій, узбецькій, українській і російській мовах («Ворон воронів оку не виклює»). Звичайно, такі збіги запозиченням чи впливом пояснити важко. Близькі чи однакові за змістом прислів'я та приказки кожен народ творив самостійно, і це свідчить про подібність у цих народів життєвих ситуацій, практичної діяльності, історичних умов.

Як і інші жанри таджицького фольклору, прислів'я та приказки здавна привертати увагу творців писемної літератури. Такі видатні персько-таджицькі поети-класики, як Рудакі, Хафіз, Сааді, Носір Хісроу, Нізамі й поети пізніших часів, широко використовували прислів'я та приказки у своїй поетичній творчості. У свою чергу висловлювання й афоризми найпопулярніших серед народу поетів згодом злилися з народною творчістю. «Немає потреби уточнювати, — зауважує Х. Корогли, — кому належить пріоритет у творенні цих прислів'їв та приказок — поетів чи народів. Важливий той факт, що багато широко популярних прислів'їв та приказок, на яких помітні явні сліди поетичної обробки, побутують у народі так само, як і їхні фольклорні паралелі». У прислів'ях та приказках радянської епохи яскраво відбилися ті великі перетворення, які сталися в усіх сферах життя таджицького народу після Великого Жовтня. Найпоширенішими з них є прислів'я про любов до вождя трудящих В. І. Леніна, про вірність його невмирущим ідеям («Великий Ленін — наш батько і друг», «Леніна ім'я житиме тисячі літ»), про посіїв комуністичної моралі — комуністів («Окраса комуні-

ста — скромність», «Слово більшовика не розходиться з ділом», про дружбу і єдність радянських народів, про любов до рідної Вітчизни («Захист Батьківщини — найсвятіший обов'язок»).

Лишилися в активному фонді й широко використовуються нині й старі, традиційні прислів'я та приказки, перейняті високою народною мораллю, почуттям любові до рідної землі, патріотизму, дружби, колективізму. Вони наповнилися новим змістом і сьогодні звучать по-сучасному.

Вивчати прислів'я та приказки іранських народів почали в Росії ще у дореволюційний час. Ось один із перших збірників, який вийшов у Москві: М. А. Гафаров и В. Л. Гордлевский. Персидские пословицы. М., 1913. Прислів'я зібрав відомий іраніст М. А. Гафаров, а транскрипція, переклад і коментарі належать В. О. Гордлевському.

Але по-справжньому займатися вивченням таджицьких прислів'їв та приказок почали після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Першим виданням радянського часу був збірник: Каримзаде Х. Таджицькі прислів'я та загадки. М.—Л., 1931 (тадж. мовою). Згодом вийшов збірник: Таджицькі прислів'я та

приказки. Зібрав та уклав В. Асрорі. Сталінабад, Тадждержвидав, 1956 (тадж. мовою). Два видання витримала книга: Персидские пословицы и поговорки. Составление, перевод, введение и комментарии Х. Короглы. М. (1961, 1973). Зараз у Таджикистані здійснюється видання тритомного «Словника таджицько-персидських прислів'їв, приказок та афоризмів». Упорядник його відомий лексикограф М. Фазілов. Перший том вийшов у видавництві «Ірфон».

У республіці над збиранням і вивченням таджицьких прислів'їв та приказок плідно працюють відомі фольклористи Р. Амонов, В. Асрорі, Б. Тілавов, Е. О. Шварц.

Збірник «Таджицькі прислів'я та приказки» є першою спробою ознайомити українського читача з прислів'ями й приказками таджицького народу. До нього увійшли найпоширеніші зразки, які дають уявлення про різні сторони життя таджиків на різних етапах історичного розвитку і в основному охоплюють риси їхнього національного характеру та особливості психічного складу. Він укладений за тематичним принципом, хоч таке розміщення дещо умовне, оскільки багато прислів'їв та приказок мають і пря-

ме, й переносне значення і можуть бути введені в різні тематичні групи на однакових підставах.

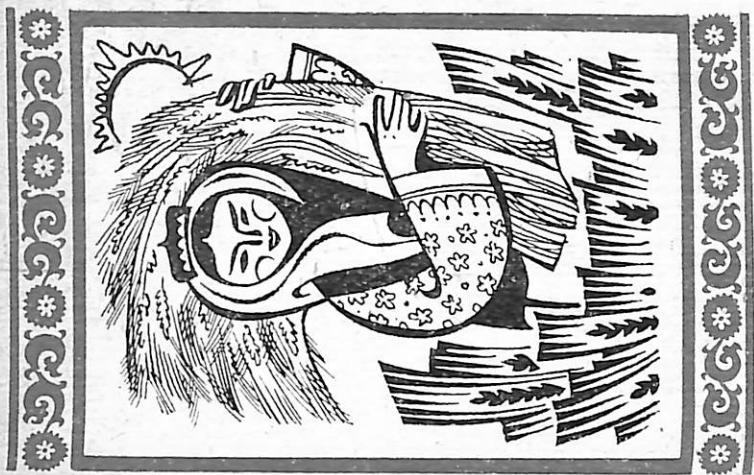
Таджикки проводять чітку жанрову межу між прислів'ями та приказками і називають їх різними термінами. В українських перекладах цей матеріал не розмежовується відповідно до того, як це робиться в мові оригіналу, тому що при перекладі не завжди вдається зберегти структуру і тип таджицького речення.

При укладанні збірника було використано такі джерела: В. Асрорі. Таджикицькі прислів'я та приказки. Сталінабад, Тадждержвидав, 1956 (тадж. мовою); М. Фазілов. Словник таджицько-персидських прислів'їв, приказок та афоризмів, т. І. Душанбе, «Ірфон», 1975 (тадж. мовою); М. Фазілов. Вибрані таджицько-персидські прислів'я та приказки. Душанбе, «Доніш», 1976 (тадж. мовою); Я. І. Калонтаров. Таджикицькі прислів'я та приказки у порівнянні з узбецькими. Душанбе, «Доніш», 1969 (тадж. і узб. мовами); Я. І. Калонтаров. Таджикицькі прислів'я та приказки в аналогії з російськими; Словник таджицької мови у 2-х томах. За ред. М. М. Шукурова, В. А. Капранова, Р. Хоніма, М. В. Масумі. М., «Советская эн-

циклопедия», 1969; Таджицько-російський словник. За ред. М. В. Рахімі та Л. В. Успенської. М., 1964; прислів'я та приказки, що друкувалися в журналах «Тоджикістон» (1957, 1962), «Шаркі Сурх» («Червоний Схід», 1958, 1964) та в газеті «Маоріф ва маданіят» («Освіта і культура», 1960, 1961, 1964, 1968).

Значення художніх перекладів у процесі ознайомлення з культурними надбаннями братніх народів, безумовно, велике. Особливо корисні переклади з усної народної творчості. Фольклорні твори, як творіння суто народні, вводять читача в глибини духовного світу народу, ведуть по шаблях його багатовікової історії, розкривають характер цілого народу. Сподіваємося, що цей збірник буде внеском у справу популяризації усної народної творчості таджиків на Україні.

Олександр Шокало

Дружною народ міцний

Ленін — наш вождь і брат.

Великий Ленін —
наш батько й друг.

Ленін — тепло і світло.

Про Леніна пісні
найвище злітають.

Леніна ім'я житиме тисячі літ.

Окраса комуніста — скромність.

Слово більшовика
не розходиться з ділом.

Без книги нема знань,
без знань нема комунізму.

Народна справа —
справедлива.

Справедливість непереможна.

Правда й істина не вмирають.

Справу правдою полагодиш.

Правда перемагає неправду.

Прямо йтимеш — не заблукаєш.

Прямий шлях безпечний,
хто збочує — попадає в біду.

Іди прямим шляхом,
хоч він і довгий.

Для поступу вперед
критика потрібна.

Найдорожчий скарб —
людина.

Серед людей проживеш,
без людей пропадеш.

Риба живе у воді,
людина — серед людей.

Людина — з людиною,
село — з деревами.

Хто любить лише себе,
того люди не люблять.

Щоб не опинитися поза громадою,
зійди з мінарета.

Дружба дорожча за золото.

Сонце зігріває повітря,
друг — душу.

Друзі — дзеркало один для одного.

За друзів віддай життя.

Дружби, дружбою шукають.

Друг пізнається у дружбі.

Друга оціниш тоді,
коли з ним розлучишся.

Сад і квітник — для друзів.

Облиш усе інше,
дорожи лише дружбою.

Однією рукою в долоні
не сплеснеш.

Однією рукою
двох кавунів не піднімеш.

○

Однією рукою вузла не зав'яжеш.

○

Одна квітка весни не принесе.

○

Зернятко до зернятка —
хліб у коморі.

○

Зернятко до зернятка — купа буде.

○

Шерстинка до шерстинки —
килим вийде.

○

Крапля до краплі — потік буде.

○

Мотузок рветься в найтоншому
місці.

○

Нитка, зеукана втрое,
не скоро порветься.

П'ять пальців укупі — кулак,
п'ять пальців нарізно
і дитина зламає.

○

У гурті і хліб з цибулею
солодкі.

○

Людина не під купцем зросла.

○

Людина без Батьківщини —
як соловей без квітника.

○

Клаптик рідної землі
дорожчий за країну Соломона.

○

Дерево росте на одному місці.

○

Якщо зрушити вогонь з місця,
він погасне.

○

За честь Вітчизни
не жалій життя.

Не жалій себе для Батьківщини —
і інші не жалітимуть себе
заради тебе.

○

Захист Батьківщини —
найсвятіший обов'язок.

○

Якщо ти відважний, будь у бою.

○

Відважний скрізь переможець.

○

Боїшся небезпеки —
не думай про перемогу.

○

Ворога злякався —
ворогові здався.

○

Не маєш лев'ячого серця —
не вирушай у далеку дорогу.

○

Без ризику ворога не переможеш.

Якщо вважаєш себе хоробрим,
не думай, що інші боягузи.

○

Смільвець пізнається у бою.

○

Смільвець головою накладе,
а тасмниці не викаже.

○

Будеш мужнім у бою,
станеш піснюю перемог.

○

Смерть героя боїться.

○

Людина вмирас,
а добре ім'я лишається.

○

Краще полягти в бою,
як потрапити в полон.

○

Краще слава смерть,
як зганьблене життя.

Краще померти, як стати рабом.

○

Твоя честь у твоїх руках.

○

Для відважного
честь дорожча за смерть.

○

Життя — це мир, а мир — це життя.

○

Поки можна жити в мирі,
не стукай у двері війни.

Золото пізнається у вогні,
людина — в труді

Людина працею красна.

Наша праця — наш набуток.

У праці — слава і вдоволення.

Руки людини — квіти.

Людина без ремесла —
дерево без плоду.

Хто шукає, той знаходить.

Сидітимеш сиднем —
нічого не висидиш.

У майстра повний дім достатку.

З роботою бути — в радості жити,
без роботи бути — у горі жити.

Краще кетмень хлібороба,
як меч газія *.

Не буває скарбів без праці,
праці — без скарбів.

Не попрацюєш —
тройнди не зірвеш.

Хочеш тройнду зірвати —
не бійся колючок.

У саду тройнду зірвеш,
на пустирі — колючку.

* Газій — борець за віру, учасник «священної війни» мусульманів проти «невірних».

Потрудився — скарб знайшов.

°

Не доклавши рук, хліба не матимеш.

°

Хто працює, той і врожай збирає.

°

Поки руки не працюють,
нічого й ротові робити.

°

Чесно зароблений хліб
можна їсти і посеред вулиці.

°

Хто дружить з працею,
хвороби не знатиме.

°

Без праці нема й відпочинку.

°

Не матимеш скарбу без турбот,
відпочинку — без праці.

°

Сьогодні попрацюєш —
завтра відпочинеш.

Замолоду працюватимеш —
у старості відпочиватимеш.

°

Сто днів — роботі,
один — приятелеві.

°

Більше роби, менше говори.

°

Якщо хочеш достаток мати,
не бійся праці.

°

Добре попрацюєш —
урожай мішками збереш.

°

Зернина пшениці дорожча за перли.

°

Повторюючи: «Дай боже!» —
роботи з місяця не зрушиш.

°

Молитва — діло для ледачих.

°

Той діло зробив, хто його завершив.

Не відкладай на завтра того,
що можна зробити сьогодні.

Відкладена робота
лишається незакінченою.

Розумний про завтрашню роботу
думає сьогодні.

Всякій роботі своя пора
й година.

Зволікання — причина лиха.

Хто рано встає, той більше має.

Улітку дбай про зиму,
узимку — про літо.

Літом попрацюєш —
зимою спочиватимеш.

Раніше посієш — раніше й збереш.

Гарний рік по весні видно.

Попрацюєш навесні —
наповниш комору восени.

Пшеницю посієш — пшеницю
й збереш, ячмінь посієш —
ячмінь збереш.

Тануром * користуються,
поки гарячий.

Коли громада дружна, робота легка.

Для прополовання треба мати
багато рук.

Хлібу — їдці, роботі — робітники.

* Т а н у р — глиняна піч для випікання
коржів.

Початок завжди невдалий.

°

Початок роботи голову розвалює.

°

Перший крок — дрібна рись.

°

Невідомі справи вкриті гіллям.

°

Умілому всяка робота легка.

°

Якщо людина захоче,
гору на порох зітре.

°

Поки у воду не забредеш,
плавати не навчишся.

°

Ритм у руках музиканта.

°

Сурмачеві нічого не варто
раз дмухнути.

Молодцеві й сорока ремесел мало.

°

Живи сто років — знай сто ремесел.

°

Щоб стати майстром,
потрібен хист.

°

Навіть горобця
і то має різати м'ясник.

°

На золоті розуміється золотар,
на коштовному камні — ювелір.

°

Ціну золота знає золотар,
ціну землі — селянини.

°

Пшениця є скрізь,
а доброго пекаря знайти важко.

°

Не посилай старого купувати осла,
молодого — сватом.

Тітка все вміє, та нічого до ладу.

○

Селім за сто справ береться,
та жодної до кінця не доводить.

○

У кожного свій досвід.

○

Коли чашник переливає,
то сам і випиває.

○

Метушиться багато, а робить мало.

○

Погнався за тим і за цим,
а пішов ні з чим.

○

У двох кухарок на столі або недосіл,
або пересіл.

○

Господинь багато, а миски неміті.

○

Де сім невісток,
там сміття по коліна.

Де багато пастухів,
там овець вовки поїли.

○

У двох повитух дитина кривошия.

○

У домі дві господині стало —
тісто на коржі пропало.

○

Тіпальник бавовни три дні робить,
а три дні бороду від вати очищає.

○

Один собака на дві господи
посеред дороги лишається.

○

Хто спішить, той двічі робить.

○

Поспіх у роботі завжди шкодить.

○

Нетерпляча вдача —
дурна робота.

○

Прудко йдеш, коли б не підбився.

Йди потихеньку, та не спинайся.

○

Від дурної роботи попереk болить.

○

Уночі зробивши —
вдень смітимешся.

○

Діла на гріш,
а клопоту на карбованець.

○

Словами так і сипле,
а робить мов неживий.

○

Коли не хочеться діла робити,
відмовок багато.

○

Від чужої роботи
і навесні руки мерзнуть.

○

Час бавовну збирати,
а в лежнн ніс заболів.

Вдасться діло — добре,
не вдасться — теж не біда.

○

Ледар хоч і зробить щось,
та й то осоромиться.

○

Так робить, що або вісь трісне,
або маслоробка.

○

Учепився корові за хвіст.

○

Кухар до готового плову.

○

До їди охочий,
а від роботи тікає.

○

До їди — акула,
до роботи — кривий осел.

○

«До роботи!» — «Нездоровий». —
«Ану їсти!» — «Я готовий!»

У роботі хитрус,
а до їди завжди швидкий.

Із снігу — вежа, із глини — халва.

Не їстиму, не їстиму,
а плову насипте у велику миску!

Загадай лежню діло зробити,
а він поради почне давати.

Ледар усім обридає.

Таке ледащо, що хоч об стіну
головою.

Ледачий віслиюка побачить —
пішки не піде.

«А де ж ти навесні був?» —
«Під шовковицею сидів».

Від слова «вогонь»
язик не загориться.

Скільки не кажи «халва»,
у роті не посолодшає.

Вирий копанку,
а жаба сама прискакає.

Заманеться верблюдові колючки —
шию простягне.

Захочеш пити — підійдеш
до струмка.

У корови молоко на язиці.

Коню — бігти, господареві —
годувати.

Віддав листя, узяв шовк.

Знічев'я вергати каміння.

°

Від неробства голову чухати.

°

Вовків боятися — в степ не ходити.

°

Сорок боїшея — не роби куруту *.

°

Поки не купив дворища,
не став воріт.

°

Не вмієш плавати, не забродь
у воду.

°

Не встривай у діло, якого не знаєш.

°

Батькові твоєму спасибі,
а сам ти що можеш?

* Курут — сир, висушений у вигляді
кульок.

Осідлав верблюда —
сподівайся на далеку дорогу.

°

Кому треба павич,
той не злякається подорожі в Індію.

°

Пошиєш халат, порадившись,
куцям не буде.

°

Для всякого діла потрібні
знання.

°

Хочеш урожай мати — ори землю,
хочеш знання мати — вчися.

°

Труднощі від незнання.

°

Знання без практики —
гілля без плодів.

°

Вчений без досвіду —
бджола без меду.

Диплом має, а діла не знає.

○

Окраса людини —
знання й досвід.

Бідак працює, багач розкошує

Сонце всім однаково світить,
та не однаково гріє.

Одним кривда й муки,
іншим — достаток і радість.

Один арик ритиме,
інший воду питиме.

Бідняк працює,
багач розкошує.

Робітник один,
а дармоїдів сотня.

Ослятина — не м'ясо,
багатий бідному — не товариш.

Хто з грошима — шашлик їсть,
хто без грошей — дим від шашлика.

І ситий стогне, і голодний квилить.

Бай стогне від жиру,
бідняк — від голоду.

Ситий не знає,
що коїться з голодним.

Ситий вважає голодного
п'яним і божевільним.

Яке діло ситому до голодного?

Заможний бідного не жаліє.

Що знає багатий про злидні бідного?

Що знає верхівець
про клопіт піного?

Багатій з багатієм єднається,
солома — з глиною.

В кого більший дах,
у того й снігу більше.

У нього хліб в олії плавас.

Хіба завжди свято,
що ти щодня білі коржі їси?

Якби гора Каф стала хлібом,
а ріка Аму — юшкою,
і то багатий не паївся б.

Багатіву зажерливість угамус
хіба що могла.

Бідак погано живе, тому що не має,
багатий — тому що скупий.

Казан зажерливості довго
не кипить.

Коли людина забагатіє, стає скупюю.

Ім'я знатне, а стіл порожній.

Одній курці — і зерно, і вода.

Бідному й уві сні хліб ввижається.

Голодний кішці сало спиться.

Голодний собака хліб краде.

Бідному, як і попаде хліб у рот,
то з носа кров піде.

Не вмирай, козлику,
прийде весна — траву їстимеш.

Голодний, не вмирай,
яровий ячмінь достигне.

Голка всіх обшиває, а сама гола.

Гончар черепком воду п'є.

°

Помер ткач, а савана не знайшлася.

°

Тому й живе, що савана не має.

°

Від сорочки комір залишився,
від штанів — очкур.

°

Навіть нігтів немає,
щоб голову почухати.

°

Голого не обдереш.

°

Босий грязюки не боїться.

°

Голизна в хату заганяє,
а голод за двері виганяє.

°

Злидні злиднів не соромляться.

Сам голодний,
а милостиню — за ворота.

°

Убогість тяжча за камінь.

°

Будь бідним,
але не будь злодієм.

°

Краще хвороба,
аніж борг.

°

Кожній собаці кістку випен.

°

Борги — кара божя.

°

Не позичай грошей у того,
хто швидко розбагатів,
а коли й позичиш — не витрачай.

°

Позичиш тисячу,
віддаватимеш півтори.

Коли склом ковадло зламаш,
а юшкою — зуби, тоді лихвар
за свої гроші хлібом пригостить.

До бідняка як і прийде щастя,
то довго не затримається.

Багатий убрався: «Носи на щастя!»
Бідний убрався: «Де взяв?»

Бідняк як і посіє,
то води не добує,
а в багатого і сіяє,
й несіяє сходить.

Коня дістав — степу не знайшов,
степ знайшов — коня не дістав.

Натрапив старець на поклажу,
та не має в що скласти.

Старець хліб знайшов,
а мішка немає.

Бідняка і на верблюдаві
собака покусас.

Бідний і на ющі зуби поламас.

Коли наймит поститься,
дні довшають.

У бідного не буває ні свята,
ні жалоби.

Якщо килим щастя зітканий чорним,
не вибілиш його навіть водою
з райських джерел.

Кульгавому мандрувати — все одно
що голодному милостиню роздавати.

Безпритульна людина скрізь чужа.

Вовк вівіці не товариш.

З лиця — вівця, а вдачаю — вовк.

Благанням паці вовкові не затулиш.

Доручи вівцю вовкові.

Ворон воронові ока не виклює.

У полі верблюд поїв бавовник,
а в місті ткачеві відрізали вухо.

У Бухарі теля обірвало ткачеві
нитку, а в Самарканді за це
бабине козеня розідрали
на купкорі *.

Просо горобець поклював,
а дісталося перепелові.

* Купкора — змагання, коли верхівці
видирають один в одного тушу теляти
або козла.

Халву з'їв байський син,
а побили сироту.

Коза з козою буцаються,
а у вівці ноги зламані.

В небо підіймешся — за ногу вхоплю,
по землі пройдеши — за вухо потягну.

Спереду — урвище, ззаду — сокира.

Вибрався з грязюки і вскочив
у болото.

Утік від снігу і попав під дощ.

Звідси сам пішов, звідти вигнали.

Між двох мечетей побував,
а помолитися не зумів.

Рука руку пізнає.

Якщо твої руки порожні,
то обличчя непривабливе.

°

Ворон сів на місце сокола.

°

Світ скорився перед нікчемами:
черепаха вмерла, а жаба казієм *
стала.

°

Хто приніс воду — зневажений,
хто глечика розбив — шапований.

°

Не погрожуй і не благай,
а дай золото — біля золота
і криця м'якшає.

°

Хабар граніт розтопив.

°

Суша глина до стіни не береться.

* Казій — суддя, який судив за ша-
ріатом.

Човен по суходолу не попливе.

°

Незмащена гарба не поїде.

°

Сперечатися з сильним —
все одно що наражатися на меч.

°

Або благаннями, або силою,
або золотом.

°

Два царі під сонцем не вмістяться,
а сім дерев'їв вмістяться
на одному килимі.

°

Сам вазір *, а поводить, як
правитель.

°

Веління правителя, як нагла смерть.

°

Зовні — процвітання,
всередині — беззаконня.

* Вазір — перший помічник при султа-
нові, радник.

На голові — шапка,
а на серці — чалма.

Зовні — шайх *, всередині — шайтон.

Вночі бога дурить,
удень — рабів божих.

Мулла ** за мечеттю сумус.

Упорався із земними справами,
узявся за небесні?

Голодний поститься,
пероба молитви читає.

Муллу видно по тому,
як він молитву починає.

* Ш а й х — тут духовний наставник, благочестивий старець.

** М у л л а — мусульманський священик.

Стати муллою, не вчившись у школі.

Муллою стати легко,
людиною — важко.

Поганий шайх завжди скажиться,
що обитель тісна.

Ходжа ходжу і в Мецці знайде.

Бреши, та по шаріату.

Перебираючи чотки,
святим не станеш.

Що він не постився — бачив,
а щоб молився — не бачив.

Ані злодій на базарі,
ані шайх на мазарі *.

* М а з а р — священне місце, могила святого.

Хоч і сходив віслюк у Мекку
й Медіну, та віслюком і залишився.

○

На бога не сподівайся,
а за куц тримайся.

○

Спершу хліба дай,
потім про віру питай.

○

До зірок ближче,
як до мулиного хліба.

○

Ніхто не бачив зміїних ніг,
курячого молока
і мулиного хліба.

○

У мулли зуби гостріші,
як в орла дзьоб.

○

«Візьміть, мулло!» —
«Во ім'я аллаха».
«Дайте, мулло!» — «Заступись,
аллаха».

Яка користь від того,
що світ просторий,
коли в мене черевики тісні?

○

Що нам з тієї казки,
де корова прийшла, а осел пішов.

○

Хліб — у скрині, а ключ — на небі.

○

Земля тверда, до неба високо.

○

Не закрити правди обмовами,
а сонця — полою.

○

Навіть великий шлях
можна прикрити, але народ
ніхто не змусить мовчати.

○

Заради правди не потурай
і рідному батькові.

○

Якщо над твоєю головою меч завис,
однаково кажи правду.

Добро, набуто нечесним шляхом,
тим самим шляхом і піде.

Гроші, нажиті на воді,
у воду й підуть, гроші,
нажиті на піску,— в пісок.

Що з вітром прийшло,
за вітром і піде.

Все, що легко здобувається,
нетривке.

Багатство — бруд на руках.

Багатство загине,
а честь залишиться.

Від серця до серця дорога веде

Дружба дорожча за багатство.

Хочеш з людьми в дружбі жити,
не тримай у серці зла.

Той, у кого немає друга,
завжди нездукає.

Якщо друзі у злагоді,
то й робота йде на лад.

Друг пізнається у скруті.

Друг знає мову друга.

Від друга лише натяк,
від нас — готова послуга.

Річ гарна нова, друг — старий.

Один давній друг
кращий за двох нових.

Давній друг — як осідланий кінь.

Якщо ти брат мій, ми рівні.

Побратасьмося, коли порівнясьмося.

Хто правду у вічі каже,
той тобі й брат.

Вірні друзі кращі за родичів.

Щирий друг миліший
від жорстокосердого брата.

Дурень той, хто не має друга,
дурніший за нього той,
хто друга втратив.

Друг для всіх — нікому не друг.

Поганий друг веде поганою дорогою,
добрий друг — хорошою.

Рахунок з друзями у серці.

На друга нарікатимеш —
чужим станеш.

Не довіряй невипробуваному
другові.

Краще ворог, як зрадливий друг.

Дружба міцна,
поки немає обмовників.

Друга картаю, а себе — ні.

З ворогом будь нещадний,
з другом — великодушний.

Ображати друзів — тішити ворогів.

Не вір рум'яному яблукові
й дружбі ворога.

Остерігайся ворога,
що прикидається другом.

Друзів і тисячі мало,
ворога й одного багато.

Коли ворогові ні до чого
прискіпатися, скаже, що в твого
собаки хвіст кривий.

Ворог не буває малим
чи великим.

Хоч ворог і здається тобі комаром,
дивись на нього, як на слона.

Краще у приятеля в хаті замітай,
а до ворога і в двері не потикайся.

Якщо хочеш перемогти ворога,
оберегай свого друга.

Недоброзичливий супротивник
не стане милосердним.

На ворога немає мірила,
лихові немає меж.

Немічного не б'ють.

Із слабким не воюють.

У всьому треба знати міру:
і в повазі до друга,
і в зневазі до ворога.

Людина, яка піде не була, — сліпа,
серце, яке не кохало, —
свічка без полум'я.

Красень не той, хто гарний,
а той, хто серцю любий.

Коли серце веде, ноги самі біжать.

Від серця до серця дорога веде.

Закохані одне одного по очах
пізнають.

Кохання й ревності невіддільні.

Немає ревності — немає й кохання.

Далеко від ока — далеко від серця.

Що з очей, те і з серця.

Кохання — на очах.

Очі подивляться — серце пригадає.

В одному серці два кохання
не вмістяться.

Необачне слово
ранить серце коханого.

Скривдженого серця не розвеселити,
розбитого скла не склеїти.

Якщо серце страждає,
то й сліпі очі заплачуть.

Горі про страждання скажеш —
страждання й почуєш.

Знайшов собі рівню зростом,
а для душі — не знайду.

Жінку береш — роздивись,
казан купуєш — обстукай.

Яка мати, така й донька.

Спершу на матір подивись,
а тоді бери дочку.

Хочете знати, яка наречена,—
ось вам зразок: її брат.

Хата з дівчиною на виданні
завжди прибрана.

Щаслива дочка — матері радість,
нещаслива — смуток.

Нестатки минають,
самітність слід лишас.

У домі, де часто сваряться,
немає достатку.

У домі, де немає любові,
немає й ладу.

Дружина — товариш у житті,
друг у біді.

Чоловік і жінка — молоко й вершок.

Як мати погану жінку,
краще бути нежонатому.

○

Добрий чоловік кращий за брата
й за друга.

○

Добродійна жінка у який дім не
ввійде, випромінюватиме світло.

○

У домі, де немає господині,
немає й світла.

○

Хата без підпори скоро розвалиться.

○

Глину, з якої зліплені чоловік
і жінка, в одному місці взято.

○

У жінок стільки хитрощів,
як проса у мішку.

○

Зі сварок жінки й чоловіка
сміється хатній поріг.

Сварки жінки й чоловіка —
як літній дощ.

○

Багато дітей — втіха у житті.

○

Діти — багатство людське.

○

Багатство дітей — батько й мати.

○

Дитина — троянда і соловей у домі.

○

Дитина — камінчик з плоду,
внуча — зернятко в ньому.

○

Від солов'я — соловей,
від цвіркуна — цвіркун.

○

З воронячого яйця павич
не вилупиться.

○

Годувальниця лагідніша від матері.

У матері серце болить,
а в няньки пелена потерпас.

Наука в дитинстві —
візерунок на камені.

Поки деревце молоде,
його можна вирівняти.

Знання і чемність у дитинстві
набувають.

Людина росте з дитинства.

Залізо кують, поки червоне,
людину — поки мала.

Залізо гартується у вогні,
людина — в юності.

Кажу тобі, дочко, а ти,
невістко, слухай.

Гарна дитина — батькові зміна.

Батькове ремесло —
спадок для сина.

Якщо дитині діло доручиш,
сам за нею слідом іди.

З дитиною — по-дитячому,
з дорослим — по-дорослому.

Не кажи при дитині «хавлі»*,
бо вимовиш «халва».

Малим — помилятися,
дорослим — виправляти.

Сам учора з яйця вилупився,
а сьогодні мене повчас.

* Х а в л і — оселя.

У нього з рота ще молоком
пахне.

Дитино, ти ще скатертини
без хліба не бачила.

Батька оціниш,
коли сам батьком станеш.

Добра дитина — батькам сад,
лиха дитина — горе.

Велика дитина —
великий і клопіт.

Кожному своя дитина найкраща,
свій розум — найміцніший.

Ворона своєму вороненяті каже:
«Любесеньке, біднесеньке».

Гаві своя дитина найкраща.

Іжак своєму дитинчаті каже:
«Моє ніжне, моє м'якеньке».

Жаба каже: «Моє дитя гарне».

Для батьків і негарна дитина —
ангел.

Не будь дитиною лише своїх
батьків, будь нащадком людини.

Спершу дізнайся, хто твій
попутник, а тоді вирушай
у дорогу.

Краще костур, аніж поганий
попутник.

Спершу дізнайся,
хто буде твоїм сусідом,
потім купуй дім.

Не дворинце вибирай, а сусіда.

Поки по сусідству не поживеш,
людини не визнаєш.

Краще близький сусіда,
як далекий родич.

Стережи свою господу,
але й сусіда злодієм не вважай.

Від доброго сусіда пахощі,
від лихого — чад.

Слива від сливи переймає колір,
сусід від сусіда — поведінку.

Диня від дині пахощі переймає,
сусід від сусіда — злагоду.

У чужій хаті завжди добре:
ні клопоту про воду,
ні турботи про дрова.

У сусіда їжа солодша.

Гора до гори не приходить,
а людина до людини приходить.

Разом з подарунком гість приносить
дружбу.

Гість — кожен, хто прийде,
частування — все, що є в домі.

Гість у двері,
а йому вже й частування.

Спершу їда, а потім бесіда.

Гість свій шматок хліба їсть.

Частування має й зворотні ноги.

Хочеш потішити свого гостя —
ушануй його дитину.

Непроханого гостя не шанують.

Перед гостем і на kota
дзус не кажуть.

○

Прихід — воля гостя,
відхід — воля господаря.

○

Не хочеш мати гостя —
не шануй його.

○

Я з ним не їв ні хліба,
ні кисляку.

○

Там, де їси сіль,
не розбивай сільнички.

○

Один раз у людини хліба-солі поїв —
сорок днів пам'ятай.

○

Вперше зустрінеш — знайомий,
удруге — рідня.

Добрі наміри —
добрі й наслідки

Людина за камінь міцніша,
за квітку ніжніша.

Людині потрібна людяність.

Людське обличчя — як сонце ясне.

Обличчя — дзеркало душі.

Привітне обличчя —
ключ від зачинених дверей.

Спершу подивися людині в обличчя,
а тоді питай про настрій.

Добре ім'я краще за багатство.

Від добрих людей — добро,
від лихих — біда.

З добрим сам станеш добрим.

З поганим посидиш —
поганим станеш,
з гарним посидиш —
квіткою станеш.

Проти місяця посидиш —
станеш ясним,
біля казана посидиш —
станеш чорним.

З добрим поведешся —
сам добрим станеш,
біля казана посидиш —
чорним станеш.

З добрим поведешся —
квіткою станеш,
з дурним поведешся —
сам дурним станеш.

Біля млина походиш —
борошном запарошишся.

○

Як лице пегарне,
хіба дзеркало вишне?

○

Які вчинки, такі й наслідки.

○

З поганої звички — негідний вчинок.

○

Шануй людей, і тебе шануватимуть.

○

Роби добро,
і твоє ім'я житиме між людей.

○

Щирого завжди чекає попереду
душевний спокій.

○

Повагу не купують.

○

Зневаживши сам себе,
зневажать тебе й інші.

Хто не знає собі ціни,
не цінує й інших.

○

Людська гідність цінніша
за багатство.

○

Не в кожного вищого на зріст
вища й гідність.

○

Людину пізнають у дорозі.

○

Людину красить одяг,
кімнату — килим.

○

Старий одяг не применшує гідності;
якщо ти справжній цінитель,
дивись на оголений булат.

○

Пізнай людину і в лахмітті.

○

У нього немає багатства,
зате є великодушність.

Він і комара не скривдить.

○

Лихою людиною зло керусь.

○

Сто разів ти коїв зло
і не зазнав сорому,
чим же погане добро,
що ти й разу не зробив його?

○

За добро відплачують добром.

○

Не роби іншому зла,
бо сам від зла загинеш.

○

Тому, хто кине грудку,
відплатою буде камінь.

○

Зло спіткає самого злобителя.

○

Не підставляй ноги, —
сам спіткнешся.

Не копай іншому могили —
сам у ній лежатимеш.

○

Той, хто рив іншому яму,
сам у неї впав.

○

Гріх сидіти й дивитися,
що сліпий іде на яму.

○

Спершу себе вдар,
не боляче — бий іншого.

○

Якщо ти вдарив,
зазнаєш удару від іншого.

○

Грюкнеш у чужі двері одним
кулаком, у твої грюкнуть двома.

○

Не пий у колодязь —
ще доведеться з нього воду пити.

○

Того, що самому нелюбе,
не бажай іншому.

Поки на собаку каменюки
не кинеш — не загавкає.

Не тягни kota за хвоста —
подрянає руки.

По можливості не кривдь і мурашку.

Якщо ти слон, не муч кішку.

Не зачіпай нікого пальцем,
і тебе кулаком не зачеплять.

Від капості одного лиходійника
страждають сорок кварталів.

Паршиве теля череду неус.

За послугу — невдячність.

Випестив собаку,
а він тебе за ноги кусає.

Змія сказала:
«Заклинач — своя людина,
спершу я чужих кусаю».

Якби йому роги,
весь хліб захопив би.

На щастя, бог ослові рогів
не дав.

Якби в тигра крила,
людей би на світі не лишилося.

Добро і зло не забуваються.

Собака, який пам'ятає добро,
кращий за невдячну людину.

Поки не викриєш зла,
не буде добра.

Від каяття користі мало.

Зверху — гребінцем,
знизу — клином.

Після вчиненого злочину
співчуття і каяття марні.

Після того, як согрівив,
чи є потреба бити поклони?

Погана погода стане гарною,
лиха людина доброю не стане.

Чорної повстини не вибілиш.

Погане дерево краще з корінням
викорчувати.

Криве дерево вогонь виправить,
лихого чоловіка — могила.

Цей небіжчик не вартий голосіння.

Поганої людини і на кладовищі
сусідом не треба.

З поганого насіння
поганий і плід.

Ніхто не народжується вченим.

Вченим стати неважко,
важко людиною стати.

Життя — найдосвідченіший
вчитель.

Прагни знань
від колиски до домовини.

Хочеш знати —
не соромся питати.

Поки живий — пізнавай світ.

Хоч би скільки прожив,
а вчися жити.

Знатимеш сотню міст,
знатимеш і сотню оповідей.

Почути — не те що побачити.

Людина, яка ніде не бувала, —
сліпа.

Хто сидить — схожий на мату,
хто рухасться — схожий на річку.

Окраса людини — знання.

Знання виведуть людину
з хибного шляху.

Сила знань — невмируща.

Те, що зробить калам *,
не зробить меч.

Немас багатства благороднішого
за науку.

Одна гарна книга краща
за найбільше багатство.

Книга краща від повної скарбниці.

Не бери золота, візьми книгу.

Книга — духовний харч.

Книга — ключ до науки і знань.

* К а л а м — так раніше називали очере-
тине перо, зараз — звичайне перо, са-
мописку, олівець.

Джерело знань — книга.

Знання — світильник розуму.

Для всякого діла потрібні знання,
щоб знати, треба вчитися.

Вчитель без учнів —
дерево без гілок.

Без прикладів не буде уроку мови,
без дат — уроку історії.

Якщо урок важкий,
учня на сон хилить.

Розум — одне,
а школа — інше.

Розум — друг,
безглуздя — ворог.

Розум в очах.

Людині потрібен розум,
а не сила.

Пожертвуй собою заради
розумної людини.

Розум на базарі не продається.

Розум не купиш і не продаси.

Один розум набирається сили
від іншого.

Голова одна, а думок тисяча.

Одна голова — і сад, і кладовище.

Приходить гнів — відступає розум.

Злість притуплює розум.

○

Доброму коневі досить
одного удару канчуком,
розумній людині — одного слова.

○

Розумному досить бровою
моргнути.

○

Немає чого Лукмана *
мудроцям учити.

○

Він знає підземну жилу.

○

Під сімома шарами землі
воду бачить.

○

Розум не в роках
і не в бороді.

* Лукман — персонаж із корану, який прославився своєю мудрістю.

Не кожен, хто вищий на зріст,
вищий розумом.

○

Велич від розуму, а не від віку.

○

Освіта вища, а всередині
порожньо.

○

Що перепаде учневі від бездарного
вчителя?

○

З-під палиці і ведмідь вивчиться.

○

У двері увійшло, у вікно вийшло.

○

Не знає,
що робиться під власним носом.

○

Недоук — лихо на душу.

○

Напівлікар небезпечний для життя.

Не вчившись,
став грамотним,
не ткавши, став ткачем.

Розумний знає й запитас,
дурень не знає і промовчить.

Руки має, а писати не вміє.

Неграмотний —
як сліпий у дорозі.

Невмілий дів боїться собак.

Скрута — від глупоти.

Немає голови —
немає й ладу.

Голова без розуму —
порожній гарбуз.

Розмовляти з невігласом —
все одно що сидіти на приску.

Спитай у божевільного,
яке сьогодні число!

Дурень ніколи не бачить своїх вад,
а завжди шукає їх в інших.

З дурнем не будь відвертим.

Дружба з дурнем —
небезпека для життя.

Дурний друг небезпечніший
від розумного ворога.

Краще розумний ворог,
як дурний друг.

Скаже: підправлю тобі брови,
а сам виколе око.

Від бороди одірвав,
до вусів додав.

Розсердився на блоху,
а спалив ковдру.

Ударив у двері,
щоб стіна почула.

У двері постукав,
а стіна покололася.

Голку виграв, а сволока програв.

Козел в горах,
а він уже з нього шкуру знімас
на бурдюк.

Ще й води не побачив,
а чоботи зняв.

Ще й дитини нема,
а вже назвав Музаффаром *

З очей сурму ** здирас.

Я йому про Ашада,
а він мені про Мешеда.

Один — про сад, другий — про луки.

Один — про двері,
другий — про стіну.

Йому про шовковицю,
а він про вербу.

* М у з а ф ф а р — непереможний, зви-
тяжний.

** С у р м а — фарба для брів та вій.

Питають про питки,
відповідає про небо.

Верблюдові сказали: «Потанцюй»,—
а він пішов город толочити.

Хай світ займеться,
аби його печеня підмажилися.

Хай світ згорить,
аби золотник срібла знайшовся.

Коли казан не для мене кипить,
хай він прахом скипить.

Після того, як соловей полетів,
хай хоч щебече, хоч ні.

Сидячи на верблюді, траву жне.

То по підкові вдарить,
то по вухналеві.

На чужій голові горіхи розбиває.

Ловить змію у власному домі
сусідовими руками.

Готує плов чужими руками.

З-під жорен цілим виходить.

Від сімдесяти шибениць утік.

Птах, бувалий у тенетах.

Вовк, бувалий у бувальцях.

Комара на льоту підкус.

Шаблею до хмар дістає.

Той, що сім печей розпалив.

Йому Євфрат по кісточки.

Йому коліска без вервечок
з неба спустилася.

Хвастощі ганьблять людину.

Похвальба — початок кінця.

Сам я цар, а вдача моя — вазір.

В хаті хліба ні шматка,
а на подвір'ї дев'ять танурів.

Їсти нічого,
а собаку свого Марджоном * назвав.

У кишені ні копійки,
а пихи до неба.

* Марджон — корал.

Я богатир біля казана з пловом —
військо мух розжену.

Обіцянка твоя марна,
чому так чванішся?

Могутність його вже вичерпалася,
а пиха лишилася.

Казав ворон:
«У мене хода, як у лелеки», —
а свою ходу втратив.

Спеки не любить,
холоду не зносить.

Краще пустий кошик,
аніж пуста гордовитість.

Зарозумілого подалі від товариства.

Не будь зарозумілим —
і друзі від тебе не відвернуться.

Народ чваньків не визнає.

Облиш пиху,
поки світ не розчавив тебе,
як той упертий очерет,
що став матою.

Самозакоханий стає нелюбим.

Легковажний — ні собі, ні людям.

Зовні — «о-го-го»,
всередині — «о-хо-хо».

Зовнішність чарівна,
а душа лукава.

Зовні блищить, а середина гнила.

Зверху — як місяць,
зісподу — як полова.

Лице гарне, та вдача паскудна.

Назва гучна, а село пікудишне.

Стережися підлабузника.

Уклін підлабузника
небезкорисливий.

Казатиме: «Душа моя, душа моя»,—
і з тебе ж душу вийме.

Настирніший від комара.

Даси йому руку,
а він уже й за лікоть хапав.

П'ятірнею в рота лізе.

Верблюда підковують,
а блоха й собі ногу підставляє.

Залишив мене
зв'язаним серед острова,
ще й наказує:
«Обережно, не замочи ніг».

Нахабу можна зупинити
тільки суворим словом.

Ушануєш печему, так він
у чоруках * на почесне місце
полізе.

Лисиця дає обітницю,
поки сидить у колодізі.

Якщо заздрісників немає,
світ — квітучий сад.

Заздрісний ніколи не знає спокою.

* Чорукки — грубе взуття із сиринці.

Не заздри, а наслідуй.

Щедрий робить добро,
а в скупого голова болить.

Жадібність людину
до убогства доводить.

Зажерливість —
нещастя для душі.

Скупа людина не досягне мети.

У скупого подвійні витрати.

Скупому завжди мало.

Швидше зірку з неба дістанеш,
як хліба в скупого.

Ближче до зірок,
як до грошей скупого.

І води з річки не пожертвусь.

Ні цьому тіста, ні тому оладків.

Ні мені соломи, ні йому дороги.

Як давати перепитуючи,
то краще не давати.

І сам не їстиму,
і людям не дам, збережу,
а там хай хоч собаки розтягнуть.

Щедрий з чужої кишені.

Багатство небіжчика
іде слідом за ним.

Багато не вимагай,
шкодуватимеш за малим.

Хабарник помовчусь.

Узяв хабара — зганьбив себе.

Каже казан казанові:
«Який ти чорний!»

Хто ганить? — Ганджовитий.
Хто глузус? — Криворотний.

Сміється голій з обідраного.

Сльозавий із сліпого сміється.

Спершу згадай про свої владі,
потім говори про чийсь.

Спочатку покусуй,
опісля кажи, що несолоне.

Своє під почвами,
а про чуже скрізь тарабанить.

Початок — вино, кінець — злидні.

Горілка відкриває дорогу
зливним і хворобам.

Пляшка доводить до пиятики,
пиятика — до нищості.

Тікай, дурню,—
п'яниця прийшов.

Ні страху перед богом,
ні сорому перед людьми.

Убогість не вада,
вада — розпуста й злочинство.

Основу свого щастя руйнує той,
хто вночі пиячить,
а вранці спить.

На злочіві тубетейка горить.

Злочів власної тіні жахається.

Не крадь, то й не боїтимешся.

Краденого добра ніколи не вистачає.

Чуже привласниш — прахом піде.

Не лізьтимеш у чужі двері,
і в твої не полізуть.

Хто вкрав яйце, вкраде й верблюда.

Злочів злочів і вночі пізнає.

Злочіві каже: «Крадь»,
а господареві: «Стережи».

З вовком баранячий курдюк їсть,
з пастухом плаче.

У вовка слава одна —
хоч з'їв вівцю, хоч не з'їв.

За провину Існ
не нападайся на Мусу.

У нечемного чемності не навчишся.

Розум і вихованість —
брат і сестра.

Обережність — ознака розуму.

Стриманість — людська доблесть.

Сильний той,
хто утамовує свій гнів.

Дома — лев, на полі бою — боягуз.

У боягуза четверо очей.

Боягузові й газель — барс.

Від страху один здається тисячню.

Богатир біля казана з пловом.

Кого змія викалила,
той і пістрявого мотузка боїться.

Хто злякається — помре,
хто не злякається — переможе.

Страх — брат смерті.

Небезпека дружить з легкодушним.

Мужній накладе головою,
але не викаже тасмниці.

Виказав тасмницю —
запаастив життя.

Якщо боїшся небезпеки,
не мрій про перемогу.

Хто лякається небезпеки,
той багато не досягне.

Краще вмерти з добрим іменем,
як жити з неславою.

Краще забути, як неслава.

Житиму в курені,
аби совість була чиста.

Хоч і тісна в мене хата,
та на душі просторо.

Мужчина той, хто мало говорить,
а багато робить.

Язык — мірило розуму

Слово — ключ від серця.

Слово, що йде від душі,
підкоряє серце.

Втішні слова від серця йдуть.

Серце щире — і язык відвертий.

Що на серці, те й на язиці.

По добрій мові й відповідь
готова.

Щоб випросити оцту,
і то треба язык мати.

Людини без мови не буває.

Їжі — сіль, людині — мова.

Приказка в мові,
як сіль у страві.

Прислів'я в розмові — мед.

Приказка й притча —
цукор до чаю.

Гарні слова — втіха для душі.

Добре слово краще за цукор і мед.

Одне присмне слово —
і світ садом стає.

Солодким словом і ласкою
слона на волосинці поведеш.

Ласкавим словом
і змію з нори виманиш.

З другом говори розважливо:
від грубого слова
близький стає чужим.

Мову ворона знає ворон.

У знайомих своя мова.

Мовчанка — мова мудреців.

Слово мудреця — чарівне.

Слова мудреця тішать серця.

Засіб від люті — мовчання.

Найкраща відповідь дурневі —
мовчання.

Запитувати не соромно.

Питаючи, Мекку розшукали.

Питаючи, до Хорасану *
можна дійти.

Знай багато, говори мало.

Краще мало говорити,
та більше думати, ніж багато
говорити, та мало думати.

Як говорити що попало,
краще помовчати.

Спершу думка, потім слово.

* Хорасан — держава в XV столітті,
яка охоплювала нинішню територію Аф-
ганістану, частину Ірану й Середньої
Азії.

Сто разів подумай, раз кажи.

Спершу заклади фундамент,
потім зводь стіну,
спершу подумай, потім говори.

Хліба кусай більше,
говори менше.

Слів знай багато, говори мало:
одне сто разів не повторюй,
сто слів скажи одним словом.

Багато слів — води струмків,
мало слів — море;
море вбирає воду всіх струмків.

Слово, як чиста вода,—
від частого вживання каламутніє.

Якщо хочеш, щоб не перечили тобі,
не переч сам собі.

Пообіцяв — виконуй,
дав слово — дотримуй.

Перли розколюються,
слово не повинне ламатися.

Сказане — не те що зроблене.

Менше слів — більше діла.

Живота словами не наповниш.

«Молодець!» — не кусень хліба.

Слово, мовлене до ладу,—
гостра шабля.

Жартуй з тим, хто розуміє жарт.

Якщо сам жартує розумієш,—
жартуй.

Всякому слову — свій час,
всякому дотепові — своє місце.

Слово на вустах — перлина,
зійшло з вуст —
розлетілося по світу.

Слово народжується із слова.

Слово злетіло з язика — не втаїш.

Спурхнула пташка —
не повернеться.

Стріла, випущена з лука,
назад не вертається.

Чутки до купи не сходяться.

З написаним нічого не зробиш.

Сказане слово — як прожите життя.

Слово виходить
з тридцяти двох зубів,
а попадає в тридцять два роти.

Слово,
яке вийшло з тридцяти двох ротів,
розійшлося на тридцять дві сторони.

Одне слово має
триста шістдесят шість значень.

Слово — золото,
мовчання — перли.

Необдумане слово —
як невипробуване золото.

Суть поезії в поетовій вдачі.

Слова нові,
та зі старих вуст злітають.

До пустих слів не прислухаються.

Облудне слово недовго живе.

Людське безглуздя
виявляється в словах:
розкриється порожня фісташка —
осоромиться.

Від порожньої посудини
багато шуму.

Порожня гарба гучно торохтить.

Ялова корова голосно реве.

Діло копійки не варте,
а чвари на карбованець розвели.

Правдиве слово нікому не шкодить.

Правдиве слово
дорожче за коштовність.

Правдиві слова часом дошкульні.

Того, хто каже правду,
попереду чекає щастя.

Сьогодні моє слово
завдасть тобі прикрощів,
завтра зробить тебе людиною.

Хоч сіли й криво,
а поговоримо прямо.

Брехня — як морок.

Бережися брехні,
уникай чвар і корисливості.

Брехун сам себе неславить.

Краще мовчазний,
аніж брехливий.

Коли у брехуна хата зайнялася,
ніхто не повірив.

Завидющий не знає спокою,
брехун — правдивості.

Мускусного запаху не приховаси.

Брехня не має ніг.

З kota робити лева.

Прирівняв комара до слона.

Одну ізюмину сорок чоловік їло.

Що то за миша,
в якої щока опухла?

У лиса запитали: «Хто твій свідок?»
Відповів: «Мій хвіст».

У лиса свідок — власний хвіст.

Недовірливому і хороше,
й погане — однакове.

Перша палиця пліткареві.

Від пліткаря тікай,
позичивши ще дві ноги.

Язик без мірки.

Язик не має ні підйому, ні спаду.

Язик — м'ясо,
в який бік не повернеш —
ворушиться.

Кожному перепадає за власний язик.

Язик за зубами — охоронець голови.

Його язик головою грас.

Довгий язик
занапащає молоду голову.

Довгий язик — біда для душі.

Як торочити «шаф-шаф»,
краще відразу сказати «шафтолу» *.

Того, хто базікав, ворог спіймав.

Зайва вода розмиває землю,
багатослівність руйнує світ.

Багато слів — вантаж для ослів.

Одне слово може зруйнувати світ.

Стріла ранить тіло, язик — душу.

* Шафтолу — персик.

Землю руйнує вода,
людину рани

ть слово.

Краще рана від сокири,
як від слова.

Палиця до тіла дістає,
слово — до кісток.

Біль від палиці минає,
та не від слова.

Словесна отрута
страшніша за зміїну.

Можна закрити міські ворота,
та не рота лихослову.

Легше лихослову язика вирвати,
як прив'язати.

Не бійся галасливих,
бійся тихків.

Не бійся чорної хмари й балакучої
людини, бійся білої хмари
й потайної людини.

○

Полохливий собака голосно гавкає.

○

Поки не питають,
не відкривай рота.

○

Від тебе салом, від мене алайк*.

○

Привітання бажане,
відповідь на нього обов'язкова.

○

Крій одіж на свій зріст.

○

Простягай ноги по своїй ковдрі.

○

Помалу йдеш — далеко дійдеш.

* Салом — привітання, уклін,
алайк — відповідь на привітання.

Прямуї неквапно — завжди дійдеш.

○

Мудрі люди кажуть,
що послідовність гарантує успіх.

○

Витримка — ключ
від заповітної мрії.

○

Терпіння принесе скорб,
нетерплячка — розчарування.

○

Потерпиш один раз —
тисячу разів не пошкодуєш.

○

Якщо потерпиш,
то й зелений виноград халвою стане.

○

Почекаєш — тростина
цукром-піском стане,
потім — рафінадом.

○

Коли обставини не зважають
на тебе, зважай на них сам.

Не хочеш осоромитися —
будь, як інші.

○
Душа не скатертину,
щоб перед кожним розкриватися.

○
Не відкривай тасмниці знайомому,
твій знайомий має свого знайомого.

○
Немає тасмниці,
якої згодом не розкриєш.

○
Що в казанові,
попаде в ложку.

○
У стіні є миша, у миші є вуха.

○
Стіна має вуха,
колючий куц — очі.

○
У троянди — колючки,
у меду — бджоли.

Немає троянди без колючок,
м'яса — без кісток.

○
Млин не без мишей.

○
Вовче лігво без кісток не буває.

○
Коштовне каміння
в розсипах знецінене.

○
Води, яка тече біля двору,
не цінують.

○
Вода біля двору каламутна,
сусідова дочка негарна.

○
Сміття зверху плаває,
а перли на дні лежать.

○
Перлина і в багні перлина.

○
Золото і в гноєві сяє.

Не все, що виблискує,— золото.

Скарби бувають і в руїнах.

Купа пшениці
дорожча за купу золота.

Глибока річка тече тихо.

Дерево, яке рясніє плодами,
завжди похилене.

Один раз даси —
сторичею віддячиться.

Витрачай по прибутку.

Людським бажанням немає меж.

Душа бажає, та руки короткі.

Краще мало, та своє,
як багато, та позичене.

Краще половина хлібини з честю,
ніж ціла з ганьбою.

Краще десять таньг * своїх,
ніж сотня позичених.

Краще один горобець у руках,
як тисяча на дереві.

Краще горобець у руках,
ніж лелека в небі.

Краще мати червоний перець,
ніж сподіватися на обіцяну халву.

Готовий оцет
кращий від обіцяної халви.

* Таньга — срібна монета, дорівнює
15 коп.

Краще які є легені,
ніж обіцяний курдюк.

Як чужий плов,
то краще свій кукурудзяний корж.

Насипати в пелену
порожніх горіхів.

Побажання замість цукру.

Обіцяти з порожньої комори
сто манів шолі *.

По чужій мотузці
у колодязь не спускайся.

Сподіваючись на сусідський плов,
начисть редьки.

* Ш о л а — неочищений рис, м а н — міра ваги.

Не треба ні булок,
ні людського поговору.

Не треба золотих сергів,
не треба й болю у вухах.

Не купивши, не мав клопоту,
а купив — придбав біду
на голову.

Як багато несмачного,
краще менше, та смачного.

Дешево, та добротню.

І дешеве, і принадне.

Дороге не без добротності,
дешево не без ганджу.

Дешева оренда завдає клопоту.

З гарного краму і одяг гарний.

Смачне м'ясо — смачна юшка,
смачне молоко — смачна ряжанка.

Новий глечик — холодна вода.

Дійна корова —
масничка в господі.

Курка — домашня скарбниця.

Курку за один раз з'їси,
а яйця її за сто разів не з'їси.

Курка розжиріє —
яєць не нестиме.

Трохи їстимеш і багато
ходитимеш — соколом будеш,
багато їстимеш і багато спатимеш —
хворим будеш.

Не доїв — відчув себе газеллю,
переїв — став як мертвий.

Мало з'їв — переміг,
багато з'їв — загинув.

Трохи сам з'їж,
трохи людям дай, трохи збережи.

Цукор смачний, коли його небагато.

Смак їжі в солі.

До їжі — сіль, а до солі — міра.

Сьогодні минас —
подумай про завтра.

І паляниця — хліб,
і крихта — хліб.

Черствий хліб — про чорний день.

В одnodенну подорож —
десятиденний запас.

○

Ідеш в дорогу на один день,
бери хліба на три дні.

○

Якщо йдеш полювати на лисицю,
бери зброю на лева.

○

Апетит — у зубах.

○

На бенкет іди ситий.

○

Губа сказала: «Прийшло», рот
сказав: «Увійшло», живіт сказав:
«Що там зверху було,
що до мене не дійшло?»

○

Тому, хто запізнюється до столу,
дістаються кістки.

○

Котові курдюка не дісталоя,
сказав: «Ху, смердить!»

До сливи не дотягся,
а сказав: «Кисла».

○

Сором'язливий голодним
лишається.

○

Потрібний камінь неважкий.

○

Спраглий у річку кидається,
а голодний і на лева кинеться.

○

Голодний верблюд
і на свою упряж накидається.

○

Потопаючий за кожну билінку
хапається.

○

Голодний вовк підкопує хлів.

○

Голодний вовк не боїться пастуха.

○

На безсіллі й камінь сіль.

Як немає квітки,
то й колючка квіткою стане.

Одні двері зачинені,
сто інших відчинені.

Немає барана — цапа ріжуть.

Як немає дядька,
то й осла назвеш дядьком.

Хай і цапом зветься, аби доївся.

Якщо осла не можна
підвести до вантажу,
то вантаж підносять до осла.

Або осла до ноші, або ношу до осла.

Коли нічого возити,
то й осел не потрібний.

Лампа в хаті у сліпого
нічого не варта.

Сліпий курці все зерном
здається.

Де верблюда за шаг продають,
там вісюк нічого не вартий.

Хоч би й з неба ячмінь сипався,
ослові в шаньку — фунт.

У чужім краю
наша корова телям стала.

Прив'яжеш коня до осличих ясел —
ослом стане.

Якщо верблюда вітер з ніг валяє,
то козеня в повітря підіймає.

Коли звірові настає кінець,
він сам виходить на мисливця.

Коли вогонь розгорається,
то сухе й сире однаково горить.

І тупим ножем руку вріжеш.

Де б камінь не валявся,
а попаде кривому під поги.

Опинитися під поперечною пилкою.

Він стоїть на скоринці з дині.

Вода під хмизом.

Між водою і вогнем.

Гратися левовим хвостом.

Якби знав, де впаду,
курпу * підіслав би.

* Курпа — ватина ковдра.

Життя не стоїть на місці.

Людина один раз на світ
з'являється.

Юнацьких утіх не шукай у старих,
бо плінна вода
у струмок не повернеться.

Що маєш замолоду,
не знайдеш на старість.

У сорок — молодість,
у шістдесят — змужніння.

Поки молодий, все відкладає
на потім, а постаріє — на коли?

Замолоду — турботи,
на старість — спочинок.

Стара людина —
сонце на вершині гори.

Сам — старий, а душа — молода.

Старий, а на віслокові вибрикує.

Голова — лиса, а серце — вразливе.

У старої шаблюки добрий гарт.

Благо оціниш, коли втратиш.

Ціну здоров'ю складеш, захворівши,
ціну юності — постарівши.

На старість — тисяча напастей,
замолоду — тисяча втіх.

Здоров'я — багатство.

Багатство наживеш,
а життя не повернеш.

Їстимеш мед — не хворітимеш.

Зелений чай — ліки від голови.

Сміх продовжує людині життя.

Про свою хворобу розкажуй тому,
хто нею хворів.

Лікуйся задовго до хвороби.

Охайність — запорука здоров'я.

Хворого і золоте ліжко
не вилікує.

Кожній хворобі свої ліки.

Хвороба насувається горою,
а відходить по піщинці.

Біль приходить горою,
а виходить золотниками.

Лікар шукає жару,
хворий — порятунку.

Коли хворий почне одужувати,
лікар сам прийде в дім.

Поки душа в тілі,
є надія видужати.

Поки дихається, є й турботи.

І довге життя кінчається.

Смерть не розрізняє
старих і молодих.

Про небіжчика
не годиться говорити погано.

Звістка про смерть тяжча від смерті.

Проти смерті сльози безсилі.

Надмірний сон забирає здоров'я.

Якщо не боятися смерті,
життя не тяжке.

З товариством і смерть втішна.

Усма * злиняє, брови залишаються.

Глечик не завжди цілим
з річки повертається.

Біда приходить горами,
а відходить волосинками.

* У с м а — рослинна фарба, якою жінки
підводять брови.

Курут окропом розмочують.

Цвях цвяхом вибивають.

Залізо залізом ріжеться.

Коли вода з головою накрила,
то байдуже,
наскільки вона піднялася.

Якщо вже вода підхопить,
то щоб велика.

Забрала вода тубетейку,
то й добре, бо вона тісна була.

Свій сон воді розкажи.

Скрізь, куди приходить упевненість,
розвіюються сумніви.

Щастя сім разів приходить,
треба тільки вгадати,
коли йому відчинити.

Ото в мене щастя —
молоко перетворилося на кисляк.

Коли щастя прийде,
осел на коня обернеться.

Якщо мисливцеві пощастить,
здобич сама до рук прийде.

Якщо поталанить,
земля золото вродить.

Все, що з неба впаде,
земля прийме.

Що річка викине, те сама й забере.

Хоч і пізно прийшов,
та прийшов переможцем.

За ніччю приходить світанок.

Бува, що сміх кінчається сльозами.

Поки не схвилюєшся —
не заспокоїшся.

За смутком приходить радість.

Людина живе надією.

Втративши навіть велике місто,
не втрачай надії на перемогу.

Хай усе добром кінчається.

Менше сміття — чистіший світ.

Застояна вода тхне.

Погану воду — в арик.

Свіжа вода стару воду забирає.

Де вода, там і життя.

Поки корінь у воді,
можна сподіватися плодів.

Дощ — масло для землі,
сніг — ковдра.

Разом з рисом і бур'ян
поливають.

Влітку хай краще
змії з неба сиплються,
аніж дощ іде.

З вітру — дощ, із жарту — сварка.

Один дах — дві погоди:
на цьому кінці — жара,
на тому — холод.

Після Наврузу * зими один день.

Ще не розцвів, а вже зав'язався.

Від кригу півня не розвидниться.

Один день
не розтягнеться на тисячу днів.

Без вітру
і гілка на дереві не ворухнеться.

Поки не буде вогню,
не буде й диму.

Де дим, там і полум'я.

На поверхні води
краплі дощу не видно.

* Н а в р у з — день Нового року в іранських народів (збігається з весняним рівноденням).

Про сонце судять по сходу.

По господареві й собаку пізнають.

Собака в домі свого господаря — лев.

Згадав про собаку,
бери палицю в руки.

Дева словом згадав,
а дев і наспів.

Згадасте вовка, вовк прийде.

У баби клопіт — курак *,
у діда — чоботи.

Барапові життя дороге,
різникові — жир.

* К у р а к — коробочка бавовника, яка ще не розкрилася.

Кожен мріє про своє,
безбородий — про бороду.

Вода залле світ,
а качці буде по воло.

Спраглий уві сні воду бачить.

Вранішній сон наймилішій.

Котові завжди сниться миша.

Кіт у сні масне бачить.

Старій корові полова сниться.

Слонові Індія сниться.

Гірке дерево від догляду
солодким не стане.

Вода каламутніє з витоку.

Якщо курка — несп яйця,
якщо півень — співай.

Рябий козел барсом не стане.

Осел залишиться ослом,
хоч і оксамитову попопу на нього
почепи.

Осел той самий, тільки сідло інше.

Осел — для вантажу,
мавпа — для розваги.

Чи знає осел смак цукру
й льодяника? Йому б соломи торба
й куток на зайждкому дворі.

Замовкніть, солов'ї,
віслук горланить!

Що тямить ворон
у солов'їному щебеті?

Бик не вдихає аромату троянди,
не приятелює з соловейком.

Де немає співочої пташки,
там і жаба — соловейко.

Жаба співачкою стала —
співає пісню корови.

Річка назад тече,
а жаба вірші читас.

Від рівного дерева
не буде кривої тіні.

Плід падає під своє дерево.

Всяк літає з таким, як сам:
голуб з голубом, гусак з гусаком.

Сірий собака —
вовкові приятель.

Жовтий собака — шакалові брат.

Ослові ослове хвицання
не дошкуляє.

Ніж власної колодочки не ріже.

Дерево сказало:
«Чого на сокиру нарікати,
коли сокиринце моє!»

Лобода віслюка варта.

Верблюди великий,
і садно від покляжі теж велике.

Всякій страві своя приправа,
взякій мнєці своя ложка.

Ціну квітці знає соловейко.

У кожної квітки свій аромат.

Ця квітка з іншого саду.

П'ять пальців — брати,
та всі неоднакові.

З однієї огудини різні дині.

Залізо і сталь виходять з однієї печі,
але одне стає мечем,
а інше — підковою для осла.

Не все кругле — горіх.

В одному казані
дві баранячі голови не зваряться.

Дві шабліюки
в одних піхвах не вмістяться.

Дві ноги в один чорук не взуєш.

У чуже взуття ноги сунути.

Собаку на полювання силоміць
не поведеш.

Прив'язаний собака
для полювання непридатний.

Верблюда з коряка не напувають.

Розбита миска цілою не стане.

Розливої води не збереш.

Вода на суходолі не тримається.

Завтрашнього дня ніхто не бачив.

Соломина гори не розвалить.

Порожній мішок прямо
не стоятиме.

Стріла не завжди влучає в ціль.

Стріляння — звичайне вміння,
влучність — перемога.

Одним пострілом по двох мішенях.

Зламаного лука двом бояться.

Грудка глини вогонь викресала.

Опікся на молоці — дми на воду.

Не знехтуй порошишкою,
щоб не попала тобі в око.

Спершу оглянь місцину,
потім ставляй ногу.

Не побачивши води, чобіт не скидай.

Без броду не переходи воду.

Не порахувавши, не кажи «дев'ять».

До необ'їждженого коня
ззаду не підходи.

Поки в тебе не виросте борода,
не смійся з безбородого.

Не поруши старої соломи.

Базар гарний у розпалі.

Кинеш голку — сторчма стане.

До весілля в бубон бити.

Хна личить у святковий день.

Після свята — хна *.

Перед чередою куряву здіймати.

Принести живу воду
після смерті Сухраба **.

Хіба комар дошкулить слонові?

Собака гавкає, а хмарі байдуже.

Тигр не боїться котячого нявкання.

Або лев, або лисиця.

Краще жива лисиця,
як мертвий лев.

* Як правило, хною жінки фарбують долоні й нігті перед святом.

** С у х р а б — герой «Шахнаме» Фірдоусі, син лицаря Рустама.

Будь живою собакою —
не будь мертвим левом.

Жива лисиця з мертвого лева
данину справляє.

Віслюків сміх — цанові забава.

Кішці — гра, а мишці — смерть.

У кішки сім смертей.

Уночі і кіт сободем здається.

Якщо миші з котами помиряться,
комори у людей спорожніють.

Щоб ні ппичка не згоріла,
ні м'ясо.

І рубін дістанеться,
і товариш не образиться.

Гарне теля по ногах видно.

○

Хто знає: чи корова першою
пропаде, чи теля.

○

Стане ясно,
як решето з води витягнемо.

○

Віддалік шукатимеш —
поблизу знайдеш.

○

Світильник власної підставки
не освітлює.

○

Сліпий свою палицю раз
губить.

○

Сліпий заховас —
і видючий не знайде.

○

Хоча ніс і не подобається,
та його не відріжеш.

Сурма на сліпі очі —
тюльпан на лису голову.

○

Крізь вушко голки
слона проводити.

○

Нігтем землю конати.

○

Голкою вишні їсти.

○

Голкою яму рити.

○

В решеті воду носити.

○

Товкти воду в ступі.

○

На воду малюнок набивати.

○

Воду мотузкою припинати.

○

Кувати холодне залізо.

Каганцем сонце освітлювати.

Повертати сонцеві проміння.

Чорний перець возити в Індію.

У квітник квіти нести.

Носити сироватку
з села на пасовище.

Половою гору насипати.

Мурашку сокирою вбивати.

Курдюк на пуповину міняти.

По своїй позі тещею * гатити.

* Теща — різновид сокири з вузьким
лезом.

На спечене місце розсіл лити.

Мигдалевою халвою годувати
корову.

Написати на крижні
й лишити на сонці.

Злодієві майно доручати!

Тебе, мабуть, теща любить!

По вуха в боргах.

Де ссо, а де дерева.

У Самарканді кіт з хвостом,
а в Бухарі осел з копитами.

Буде тоді, як у верблюда
хвіст до землі виросте.

Цей танцює так, як той грас.

○

Та сама їжа, в тій самій мисці.

○

Та сама лазня, той самий тазок.

○

Що Ходжа Алі, що Алі Ходжа.

○

І зверху не висівки,
і зісподу не борошно.

○

Ні полова, ні зерно.

○

Ні жар, ні вода.

○

Ані пересолений,
ані недосолений.

○

Ні цьому приятель,
ні тому розрадник.

Обом прокляття — і квасолі,
й гарбузові.

○

Просто, як води напиться.

○

Вп'явся, як кліщ.

○

Страшний, наче дракон.

○

Голо, як у мечеті.

○

Гіркий, як мачушин хліб.

○

Живлющий, як виноградний сік.

○

Солодке, як самаркандська халва.

○

Щедрий, як Хотам Той *

* Хотам Той — бедуїн із племені той,
який став на Сході символом щедрості
й великодушності.

Зігнутий, наче даль *.

Худий, як веретено.

Ніжна, як газель.

Очі — як мигдаль.

Подібні,
як дві половинки одного яблука.

Нерозлучні, як дві половинки
одного мигдалевого зерняти.

Кожне слово має свій кінець.

* Даль — буква арабо-перського алфавіту, схожа на дугу.

З М І С Т

5	Вступне слово <i>Олександра Шокала</i>
18	Дружбою народ міцний
28	Золото пізнається у вогні, людина — в труді.
46	Бідак працює — багач розкошує.
64	Від серця до серця дорога веде.
82	Добрі наміри — добрі й наслідки.
118	Язик — мірило розуму.

ТАДЖИКСКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

Сборник

Составитель и переводчик
Александр Андреевич Шокало

Серия «Мудрость народная»
(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор З. Г. Коваль
Художник В. М. Гринько
Художній редактор В. В. Машков
Технічний редактор І. О. Селєньова
Коректор Н. О. Маслова

Виготовлено на книжковій
фабриці «Жовтень»
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»,
Київ, Артема, 23-а.

ІБ № 346

БФ 28767

Здано на виробництво 8.IV 1977 р.

Підписано до друку 28.VII 1977 р.

Папір машинно-крейдяний.

Формат 70×108¹/₁₆.

Фізичн. друк. арк. 2,75.

Умовн. друк. арк. 3,85.

Обліково-видавн. арк. 3,297.

Ціна 50 коп.

Замовл. 1418. Тираж 50 000.

